

הלכות קריאת שמע סימן סה

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ד]

אפילו שלא מחמת אנס⁽⁶⁾ וכו', ברכת קריאת שמע ונהלל ומגלה⁽⁷⁾ וכו', שאז יצטרכו להפסיק הרבה בשתיקה על יד⁽⁸⁾ וכו', מצוי שאין הפקדים מנגינת⁽⁹⁾ וכו', דהינו אצל "שינה חזקה"⁽¹⁰⁾.

(6) והטעם שלא יפסיק לכתחילה, הוא משום שיש לחוש לדעת הפוסקים שסוברים שאפילו בשהיה בלי אונס יחזור לראש, ובעין מזה שכתב בשעה"צ לקמן (סי' קיב ס"ק ג).

ואם שהה פחות משיעור שיש בו כדי לגמור את כולה, כתב לקמן (סי' סו סוף ס"ק ב) שלדברי הכל יחזור רק לאותו פסוק שבו הפסיק, והוסיף, שיש אומרים שיחזור רק לאותה מילה שבה הפסיק, אם היא במקום שנגמר הענין.

(7) ולשהות לכתחילה בקריאת המגילה, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תרצ ס"ק נז) בשם הפמ"ג שאסור, וכתב במשנ"ב שם (ס"ק נב) שטעם הדבר הוא מפני שצריך לקרואה כאיגרת [ובאיגרת עוצרים רק בכדי נשימה].

(8) אבל הש"ץ עצמו שמנגן באמצע הברכה, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ט ס"ט) שאף שאין זה משובח, מ"מ אין זה נחשב להפסק.

(9) וכשהכהנים מנגנים, כתב בביה"ל לקמן (סי' קכח סמ"ה ד"ה ובשעה שמאריכין) שאפשר שגם זה הוא בכלל אמירת התיבה [ובביה"ל כאן ד"ה קראה, הסתפק בזה ונשאר בצ"ע].

(10) אמנם, לענין המסיים קריאת שמע וממתין כדי להתפלל שמונה עשרה עם הציבור, כתב בשעה"צ לקמן (סי' קיב ס"ק ג) שימתין בשתיקה לאחר י' אלקיכם אמת, ששם אינו נחשב להפסק, וכמו שהבאנו בביה"ל ד"ה חזור.

[משנב ס"ק ה]

אֶל־אִם־כֵּן שָׁהָה כְּדִי לְגַמֵּר מִתְחַלֵּת בְּרַכַּת "יִצְחָר אֹר" עַד "עָאֵל יִשְׂרָאֵל"⁽¹¹⁾.

(11) ולקמן (סי' עח ס"ק ה וסי' צ ס"ק פו) שסתם וכתב שאם שהה בברכות קריאת שמע כשיעור שיש בו כדי לגמור את כולה, אינו חוזר לראש, וכן לקמן (סי' עט ס"ק ז) שכתב שיחזור רק למקום שפסק, צריך לומר שהיינו באופן ששהה רק כדי לגמור ברכה זו, ולא ששהה כדי לגמור מתחילת ברכות קריאת שמע עד גאל ישראל (שיח הלהב סי' עח ס"ק ב וסי' עט ס"ק ד).

[משנב ס"ק ו]

והוא הדין בתפלה ונהלל⁽¹²⁾.

(12) אמנם לגבי הלל, כתב לקמן (סי' תכב ס"ק כה) שאין צריך לחזור, כיון שכל עיקרו רק מדרבנן, אך הביא שיש מחמירים, ועל כן טוב לחזור ולקרוא בלא ברכה. ובשעה"צ שם (ס"ק כד) כתב שלדעת הב"ח (סוף סי' תכב) אף בראש חודש שאין גומרים בו את ההלל צריך לחזור, וראה מזה שכתבנו לקמן שם ס"ק כה וסי' תפח ס"ק ז.

[משנב ס"ק ז]

בין להלל בין להקמיר⁽¹³⁾.

(13) וכשהקורא עצמו קורא בדרך כלל מהר ועכשיו קרא לאט וכן להיפך, דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה מז) שלכאורה צריך לשער כמו שקורא תתה, ונשאר בצ"ע.

[ביה"ל ד"ה חזור]

אם פסק באמצע "אמת ויציב", נראה דחזרו לקריאת שמע⁽¹⁴⁾.
(14) ולגבי הפסקה באמת ויציב, כתב בשעה"צ לקמן (סי' קיב ס"ק ג)

שהממתין להתפלל שמונה עשרה עם הציבור ימתין בשתיקה אחרי י' אלקיכם אמת, שאז אפילו ישהה שם כדי לגמור את כולה לא נחשב להפסק באמצע הברכה, וזה עדיף מלשהות ביוענה לעמו ישראל בעת שועם אליו, כיון שאם ישהה שם כדי לגמור את כולה יש דעות בין הפוסקים שאפילו בלא אונס חוזר לראש.

[משנב ס"ק ח]

המפנות עשה דקריאת שמע⁽¹⁵⁾ בין שאין לו תפילין בראשו⁽¹⁶⁾.

(15) כאן כתב שלא יכוון לצאת, ומשמע שלא צריך כוונה שלא לצאת, וכן כתב לעיל (סי' מו ס"ק ג, ובביה"ל שם ס"ט ד"ה ויוצא). אמנם, לעיל (סי' ו ס"ק ז וסי' מו ס"ק לא, ובביה"ל סי' סב ס"ה ד"ה כד) כתב שצריך כוונה שלא לצאת, ומשמע שלא די בכך שלא יכוון לצאת, ובטעם הדבר כתב התהלה לדוד (סי' מו ס"ק ו) שיש לחוש לשיטות הסוברות שמצוות אין צריכות כוונה. והגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ב הע' קלא) כתב שגם כאן כוונה המשניב שצריך שיכוון שלא לצאת [ולכאורה הוא הדין בביה"ל שהבאנו לעיל מסי' מו].

ואף כוונת הלב, כתבו האורח נאמן (ס"ק ז) והגר"ח קניבסקי (דולה ומשקה עמ' סב הע' 173) שאין צריך לכוון בקריאת שמע זו, כיון שאין יוצא בה ידי חובה, וכל קריאתה רק מפני מראית העין. מאידך, הפתחי תשובה (ס"ב) הסתפק בזה.

(16) וטעם איסור קריאת שמע בלא תפילין, כתב לעיל (סי' כה ס"ק יד) שהוא מפני שהוא כמעיד עדות שקר באומרו וקשרתם לאות על ידך ואינו קושר, ולקמן (סי' סו ס"ק טו) כתב שאף אם קיבל את התפילין באמצע קריאת שמע, יניחן מיד, כיון שיש מצוה שהיהו עליו תפילין בכל תיבה ותיבה מקריאת שמע.

[משנב ס"ק ט]

והוא הדין שאך דבר שהצבור אומרים, כגון "תהלה לדוד" או "צילינו"⁽¹⁷⁾, קורא עמהם⁽¹⁸⁾, שכן דרך ארץ⁽¹⁹⁾.

(17) ואם עומד באמצע אמירת פסוקי דזמרה, כתבו הקצות השלחן (סי' כד ס"א) ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' ח אות ד) שלא יאמר עמהם 'עלינו לשבח'.

וכן אם כשסיים שמונה עשרה הציבור אומרים 'עלינו לשבח' והוא עדיין צריך לומר נפילת אפיים, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל מפכ"ה הע' מז) שאין צריך לומר עמהם 'עלינו לשבח', וכן כתב בשו"ת קנה בושם (ח"ב סי' ח).

וכן אם עומד באשרי' או ביזא' לציון והציבור כבר התחיל לומר 'עלינו לשבח', כתב הגר"ח קניבסקי (שם פכ"ו הע' מא) שאין צריך לומר עמהם 'עלינו לשבח'. והוסיף (שם סט"ו), שהרגיל להתפלל בנוסח אשכנז שבו אומרים 'עלינו לשבח' אחרי 'ובא לציון', ועתה מתפלל בבית כנסת המתפללים בנוסח ספרד שבו אומרים 'עלינו לשבח' בסיום התפילה, יאמר 'עלינו לשבח' בסיום התפילה וכמנהג המקום, והוא הדין להיפך. וכן הורו הגר"ש אלישיב (ישא יוסף אורח ח"ב סי' לח) והגרש"ז אויערבך (קובץ מבקשי תורה חט"ו סי' קסו אות סח), והוסיף שמי"מ אם כבר אמר 'עלינו לשבח' כמנהג אשכנז, אין צריך להפסיק באמצע 'אין כאלוקינו' לומר 'עלינו לשבח' שנית עם הציבור. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ז תשובה לח) כתב שכן ספרד המתפלל בבית הכנסת שמתפללים בו בנוסח אשכנז, יאמר 'עלינו לשבח' עם הציבור, ואחרי פיתום הקטורת יחזור ויאמר 'עלינו לשבח', משום שכך צריך להיות הסדר על פי נוסח האר"י ז"ל.

וגם אם עומד בתפילה במקום שלא יכול לומר עמהם 'עלינו לשבח' עומד בלילאיים עמוד 17

הלכות קריאת שמע סימן סה

(ח) לראש, (ו) והכי נהוג. ומשערי ענין שהיה (ז) לפי הקורא ולא לפי רב בניאדם (רשב"א ס"פ היה קורא), וכן הוא לקמן סימן קד: **ב** (ח) בקרא קריאת שמע ונכנס לבית הכנסת ומצא צבור (ט) שקורין (א) קריאת שמע, צריך לקרות עמם (י) פסוק ראשון, שלא יראה באלו אינו רוצה לקבל על מלכות שמע עם חבריו. והוא הדין אם הוא בבית הכנסת ואומר דברי תחנונים או פסוקים במקום שרשאי לפסק, אבל אם הוא צפוי במקום שאינו ראוי לפסק, כגון מברוך שאמר ואלילך, (ד) (יא) לא יפסיק, אלא יאמר התבות שהוא אומר בשעה שהצבור אומרים פסוק ראשון כנגדו הצבור, שיהיה נראה באלו קורא עמם: **ג** בקרא קריאת שמע ונכנס לבית הכנסת ומצא צבור שקורין קריאת שמע, טוב שיבקרא עמם כל קריאת שמע ויקבל שבר קטורה בתורה: הגה אבל אינו חייב רק בפסוק ראשון כמו שנתבאר (כ"י):

באר היטב

מלכות שמע עם הצבור. וט"ו פסק בדפסוקי דזמרה יש להפסיק אבל בברכות שלפני ק"ש אין להפסיק כלל בשביל פסוק ראשון של ק"ש אלא אז יאמר אותן הפסוק כנגדו כמו שהצבור אומרים ק"ש ע"ש, וכ"כ הפר"ח וכתב דמאן דפסיק בברכות דק"ש לקרא פסוק ראשון מק"ש עם הצבור כסברת הפ"ח ראוי לגזר בו:

באר הגולה

מזנה בפני עצמן, וראה דמברכין אותן אף לאחר שעבר זמן קריאת שמע, אפאי יחזר לברכות, והוא הדין כשהפסיק בברכת קריאת שמע כגון ב"אמת ויציב" צריך גסין לחזור לקריאת שמע ושאך ברכות, או דלמא ברכות עם הקריאת שמע שני ענינים הם, לזה פירן דבעלמא אין מעברין, והוא הדין גסין אם שקה לגמור פלה ב"אמת רבה" לא יצטרך לפי זה לחזור רק לתחלת הבקרה זו ולא ל"יצור אור", ודין דקומא כל ברכה בברכות אין מעברות זו את זו, כדאיתא ברכות פ"ב ע"א, אס"כ לקאורה כל ברכה ענין בפני עצמה היא ולא דמיא לתפלה וסל ומגלה, אפאי יחזר ל"יצור אור". והנה הדין הראשון מצאתי בענין השם יתברך ברש"א ריש פרק ב' בברכות והובא דבריו לקמן בסיון קד בבאור הג"א, דמכח דשהיה הוא אפילו בין פרשה לפרשה. ודין השני מצאתי בדרך הסיים שכתב, דישן שקה אפילו בברכת קריאת שמע ונשם משמע מנה דאפילו לא שקה רק כדי לגמור אותה ברכה, מקרי שקה כדי לגמור פלה, ונדבר בזה לקמן. ולא נשאר לנו רק שאלה ה' גי'ל. ונראה לי דתליא במאי דאיתא בירושלמי פרק ב' בברכות (והובא בחדושי רע"א ובשארי אחרונים) וזה לשונו: ובי בון בר חיא בעי: כגון קריאת שמע וברכותיה, או קריאת שמע ולא ברכותיה, או ברכותיה ולא קריאת שמע, ופרש הפני משה וזה לשונו: ואז דמברין אם הפסיק ושהה כדי לגמור את פלה לא יצא וצריך שיהא חוזר לראש, מאי פלה דקאמר, כגון קריאת שמע עם ברכותיה, או היא ולא ברכותיה, או אפילו כדי לגמור ברכותיה ולא היא? עד כאן לשונו. וזהו בזה פליא, דאם נאמר דצריך לשהות עד כדי קריאת שמע וברכותיה דקא, כי מישן שכי למהדי, הוא הדין כשחזר לראש יחזר גסין עם ברכותיה: ואם נאמר דכדי לגמור פלה הנינו קריאת שמע עצמה, הוא הדין כשחזר אין צריך לחזור רק הקריאת שמע. ונראה לי, דאף דמכח מירושלמי הנה דין שקה כדי לגמור פלה הוא רק מברכין, מדאבעי לה אי עם הברכות או לא, מכל מקום לענין קריאת שמע בעצמה כגון להחמיר כי היא מדאורייתא, ואין בה חשש ברכה לבטלה, מה שאין כן לענין הברכות. על"כ אם שקה בקריאת שמע אפילו רק כדי לגמור הפרשיות, צריך לחזור, ורק הקריאת שמע לבדה, אבל הברכות, אפילו אם שקה בקריאת שמע כדי לגמור הפרשיות וגם הברכות, אין צריך לחזור. כי יש לנו לילך לקבל ולומר דהבכרות של שכן לקריאת שמע, ואם שקה בברכת קריאת שמע לא יצטרך לחזור לראש, אלא אס"כ שקה כדי לגמור מתחלת "יצור אור" עד "צאל שראל", דהירושלמי הא מביי לה אם אמרין ברכותיה ולא היא או לא, ואם כן יש לנו לילך לקבל דלא אמרין ברכותיה ולא היא, אלא הבכרות עם קריאת שמע הוא אחד לזה. וכן כתב המהר"א, ודלא בדרך הסיים הנ"ל. ולאיתא ברכה יחזור: הנה אם הפסיק ב"אמת רבה" לא יצטרך לחזור ל"יצור אור" בשום אופן, דלמא קומא אז, וברכותיה ולא היא, ומפילא הוא הדין בבכרות גסין אין להם התקשרות זה עם זה, כדקומא לן בעלמא דאין מעברות זו את זו, ולא יצטרך לחזור רק לתחלת הבכרה זו גופא: רק אם פסק באמצע "אמת ויציב", נראה דחזר לקריאת שמע⁽¹⁴⁾ משם הנ"ל, ומפילא אם פסק בין ברכה לבכרה, בכל גווי אין לו לחזור כלל משם הנ"ל. כן נראה לעניות דעמי בענין השם יתברך, ועל"פ זה פתחיה כל הדברים במשנה ברוך:

שקורין קריאת שמע. והוא הדין (יב) שאך דבר שהצבור אומרים, כגון **פסוק ראשון.** וגם (יד) ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ודעת הג"א בבאורו שצריך לקרות עמם כל קריאת שמע. אמנם (טו) בפסוקי דזמרה נראה דאין להחמיר יותר מפסוק ראשון⁽¹⁵⁾, דכלא הכי דעת המחבר להחמיר בפסוקי דזמרה ויבדלמה: **(יא) לא יפסיק.** והאחרונים כתבו (טז) דבבכרת ברוך שאמר וישתפח ובפסוקי דזמרה יש להפסיק⁽¹⁷⁾ כדי לקבל על מלכות שמע עם הצבור⁽¹⁸⁾, אבל בבכרות של קריאת שמע וכן (יז) בין הפרקים לא יפסיק כלל, אלא יאמר אותן התבות כנגדו כמו שהצבור אומרים קריאת שמע⁽¹⁹⁾:

שער הצינן

(ד) מגדאברהם: (ה) עין באור הלכה: (ו) דרכי משה וכו': (ז) בסימן תכב באחרונים: (ח) תר"ץ באחרונים: (ט) אחרונים: (י) עין לעיל בסימן מו במשנה ברוך סעיף קטן כח ובסימן מו במשנה ברוך סעיף קטן יז: (יא) דבזה לא הוי רק קטורה בתורה ובדלקמה ואסור: (יב) אחרונים: (יג) מחצית השקל: (יד) אחרונים: (טו) וכן פתח בהגהות דרך הסיים: (טז) דרך הסיים: (יז) דרך הסיים:

פלה, אפילו באנס אחר חזר לראש, דהלאוי שיתפלל אדם כל היום פלו, אבל בקריאת שמע לא יחזור אפ"כ האש או המקום אינו ראוי ע"ש: (א) ק"ש. וה"ה שאך דבר שהצבור אומרים כגון תהלה לזר קורא עמם שכן דרך ארץ, מניא ושל: (ד) לא יפסיק. וב"ח פסק דפסיק אפילו באמצע ברכות ק"ש לקבל על

משנה ברוך

אבל להתחלה (ד) לא יפסיק לשהות כדי לגמור פלה אפילו שלא מחמת אנס⁽⁶⁾, ואפילו בשתיקה בעלמא, ואפילו בדרך שהוא מדרבנן, כגון ברכת קריאת שמע וסל ומגלה⁽⁷⁾ ובהאי גווי: וכל שכן דבתפלה יש לזהר מאד בזה, כי יש שמחמירין בתפלה אפילו ידעבר. ומשמע מדברי המגן אברהם, דבתפלה כגון לזהר שלא יגזל השליח צבור הרבה בבכרת קריאת שמע שיהיה בהפסק אחד כדי לגמור פלה, שאז יצטרך להקלה להפסיק הרבה בשתיקה על ידו⁽⁸⁾ ונראה לי דכל שכן דיש לזהר בבכרת כהנים שהוא מדאורייתא, שלא יאריכו אז הקלה באמירת המתנונים בעת הברכה כהנים, שעל ידיה שותקין הפהנים זמן הרבה באמצע הברכה; ומחמת זה טוב לעשות כמו שראיתי כתוב בשם הג"א [וכן משמע בסימן קכח סעיף מה בהג"ח] שיאמרו גם בפעם שלישית הרבנו של עולם ולא יהי רצון מהארץ, כי בהרבה פעמים מצוי שאין הפהנים מנגינה⁽⁹⁾ כלל וכן עומדין וממתניין עד שסיימו הקלה אמירתם, ועל ידיה יש לפעמים זמן כדי לגמור פלה. ולענות קדיש או קדשה, מתר לשהות אפילו כדי לגמור את פלה. ומשמע בספר שלחן שלמה דדוקא אם הוא עומד בסוף ברכת "אמת ויציב" דהנינו אצל "שירה חדשה"⁽¹⁰⁾, ובדלקמן בסוף סימן סו, אבל אם עדין לא הגיע ל"שירה חדשה", טוב יותר שישקה בסרוגין באמצע ברכה כמה פעמים פחות מוכי לגמור פלה:

(ח) לראש. הנינו אם הפסיק (ה) בקריאת שמע, אפילו אם הפסיק היה רק כדי לגמור הקריאת שמע, חזר לראש קריאת שמע. ובבכרת קריאת שמע לא יחזר לראש הבכרה שפסק בתוכה, אלא אס"כ שקה כדי לגמור מתחלת ברכת "יצור אור" עד "צאל שראל"⁽¹¹⁾. ועין בבאור הלכה דבאורו דאם הפסיק בבכרת קריאת שמע בין ברכה לבכרה, בכל גווי אין צריך לחזור ולברך בדיעבד, אבל בקריאת שמע אם הפסיק בין פרשה לפרשה מחמת אנס ושהה בה כדי לגמור כל הפרשיות, חזר לראש: (ו) והכי נהוג. וכן פסקו האחרונים. והוא הדין (ז) בתפלה (ז) והלל⁽¹²⁾ (ח) ומגלה ובכרת כהנים, כמו שבארנו בבאר הלכה, עין שם: (ז) לפי הקורא.

(ט) בין להקל בין להחמיר⁽¹³⁾: **ב** (ח) בקרא קריאת שמע. וכל שכן אם לא קרא עדין דצריך לקרא את הפסוק הראשון, אבל לא יכנס לצאת בזה המצות עשה דקריאת שמע⁽¹⁴⁾ כיון שאין לו תפילין בראש⁽¹⁵⁾, וגם יהיה בלא ברכות, ובדלקליל בסוף סימן מו במשנה ברוך, עין שם. ונראה לי דאפילו אם הוא אצלו קדם ברכת התורה, (י) כיון שאינו אומר הפסוק לשם למהד, רק שיהיה יחזר (יא) שלא יאמר יותר מפסוק ראשון: (ט) שקורין קריאת שמע. והוא הדין (יב) שאך דבר שהצבור אומרים, כגון "תהלה לזר" או (יג) "עלינו"⁽¹⁷⁾, קורא עמם⁽¹⁸⁾, שכן דרך ארץ⁽¹⁹⁾: (י) פסוק ראשון. וגם (יד) ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ודעת הג"א בבאורו שצריך לקרות עמם כל קריאת שמע. אמנם (טו) בפסוקי דזמרה נראה דאין להחמיר יותר מפסוק ראשון⁽²⁰⁾, דכלא הכי דעת המחבר להחמיר בפסוקי דזמרה ויבדלמה: **(יא) לא יפסיק.** והאחרונים כתבו (טז) דבבכרת ברוך שאמר וישתפח ובפסוקי דזמרה יש להפסיק⁽²¹⁾ כדי לקבל על מלכות שמע עם הצבור⁽²²⁾, אבל בבכרות של קריאת שמע וכן (יז) בין הפרקים לא יפסיק כלל, אלא יאמר אותן התבות כנגדו כמו שהצבור אומרים קריאת שמע⁽²³⁾:

מילואים הלכות קריאת שמע סימן סג סד המשך מעמוד קודם

[משנ"ב ס"ק יח]

מתר לרמז בפ"ק שנה"ה⁽²⁶⁾.

(26) ואף שמותר לרמוז בה, ביאר הגר"ש אלישיב (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב ברכות כג, ב) שבאותו זמן שמרמו יש לו להפסיק את הקריאה.

ולרמוז לצורך מצוה בין הפרקים שבקריאת שמע, כתב הלבושי שרד (על המג"א ס"ק ט) שלדברי הכל מותר.

ולרמוז לקטן כדי שיתפלל, כתב הבן איש חי (שנה א' פ' וארא אות יג) שנחשב דבר מצוה אף שהקטן עדיין אינו חייב בתפילה.

[ביה"ל ד"ה לא ירמז]

עין לקמן בסימן קד בשערי תשובה סעיף קטן א'⁽²⁷⁾.

(27) שם כתב שיש היתר לרמוז באופן שהדבר מטרידו מלכוון, ואפילו בתפילת שמונה עשרה.

ולכן גם כשילד קטן מטרידו בשעת הקריאה ובגללו אינו יכול לכוון

כראוי, כתב השערי תשובה (שם) שמותר לרמוז לו, כיון שהוא לצורך התפילה עצמה.

[משנ"ב ס"ק יט]

ועין לקמן בסימן קצא ב"ז סעיף קטן א, וצריך עיון גדול⁽²⁸⁾.

(28) וביאר כוונתו, ששם כתב הט"ז (הובא במשנ"ב שם ס"ק ה) שבעשיית מצוה או כשעוסק בתפילה או מברך איזה ברכה, אסור לעסוק בדבר אחר, ואיך מותר כאן לעשות מלאכה, וראה עוד מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק כ]

לגבי קריאת שמע מתר⁽²⁹⁾.

(29) ובטעם הדבר שבקריאת שמע מותר, ביאר הפרי חדש (ס"ק ט) שבקריאת שמע הכוונה מעבדת רק בפסוק הראשון, ובו הרי יכול לכוון אפילו שנושא משה על כתפיו.

ולאחז בחפץ שליבו עליו שלא יפול בשעת קריאת שמע, כתב לקמן (סי' צו ס"ק א) בשם הפמ"ג שאסור כפי שאסר השו"ע בתפילה, וראה מה שכתבנו שם.

הלכות קריאת שמע סימן סה המשך מעמוד קודם

שכיון שלא שייך הטעם המובא כאן לענין קריאת שמע, כי זו תפילה שהקב"ה ירחם עלינו במידת הרחמים שלו, ואינו סיפור שבחיו כמו קדושה, מסתבר שאין הדבר נוהג אלא במתפללים עצמם, ומי שאינו מתפלל עמוהם אינו צריך לומר עמוהם. וכתב שהעולם נהגו לאומרים, ובטעם הדבר כתב, שככל שהציבור גדול יותר, כך מתעוררים רחמי שמים על המתפללים.

וכן בימודים דרבנן, כתב במשנ"ב לקמן (סי' קט ס"ק ה) שצריך לכוון עם הציבור, שלא יראה ככופר אם לא ישתחוה עמהם.

[משנ"ב ס"ק י]

בפסוקי דזמרה נראה דאין להחמיר יותר מפסוק ראשון⁽²⁰⁾.

(20) ולומר עם הציבור 'ברוך שם כבוד מלכותו וכו' כשהוא באמצע אמירת פסוקי דזמרה, כתבו המטה אפרים (סי' תריט ס"ט) ובשו"ת שבט הלי (ח"י סי' יז אות ו) ובשונה הלכות (ס"ז) שיש לאומרו עמהם.

[משנ"ב ס"ק יא]

ובפסוקי דזמרה יש להפסיק⁽²¹⁾ כדי לקבל על מלכות שמים עם הצבור⁽²²⁾ וכו', כנגדן כמו שהצבור אומרים קריאת שמע⁽²³⁾.

(21) אמנם לענין עניית אמן כשעומד בברכת 'ברוך שאמר', כתב לעיל (סי' נא ס"ק ב) שאם נמצא בסוף הברכה ואמר ברוך אתה ה' לפני שסיים 'מלך מהולל בתשבחות', אסור לענות אמן במקום כזה, כי מקלקל בכך את הברכה.

ולענין עניית 'אמן יהא שמיה רבה' וקדושה בסוף 'שתבח' אחרי שאמר 'מלך גדול ומהולל בתשבחות' ולא גמר 'חי העולמים', הסתפק לעיל (סי' נד ס"ק ג) אם מותר לענות דברים אלו שם, שהרי הכל מאמר אחד, ובכל ברכה קצרה אסור להפסיק אפילו ל'אמן יהא שמיה רבה' וקדושה, וכתב שיש לחלץ וצ"ע.

(22) וכשהציבור אומר 'שמע ישראל' הנאמר קודם אמירת קרבנות, כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ו ס"י) שבאמצע פסוקי דזמרה לא צריך לאומרו יחד עם הציבור, כיון שאין בכך ענין של קבלת עול מלכות שמים של הציבור, וראה מה שכתבנו לעיל ה' 17 מהגר"ש אלישיב.

לשבח', כתבו השו"ע הרב (סי' קט ס"ב) הקצות השלחן (שם) והערות השלחן (ס"ו) שצריך לכוון עמהם כשאומרים 'ואנחנו כורעים', שלא יהיה נראה ככופר במי שהציבור כורעים ומשתחוים לו. אכן, הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ב ה' נד) כתב שאין צריך לכוון עמהם ב'עלינו לשבח', כיון שאין כורעים כולם יחד באותו הזמן.

(18) ואמירת 'שמע ישראל' בקדושה של מוסף, דעת הגר"ש אלישיב (תפילה כהלכתה פ"ג ה' קיט) שגם היא בכלל פסוק ראשון של קריאת שמע שצריך לענות עם הציבור, וכן משמע בערוך השלחן (סי' סו ס"ו). וכן באמירת 'שמע ישראל' שבהוצאת הספר תורה, דעת הגר"ש אלישיב (קיצור הלכות קריאת התורה שעל ידי כולל אברכים רחובות סמ"א) שיש לאומרו עם הציבור. וראה להלן ה' 21 מה שכתב הגרש"ז אויערבך לענין אמירתו באמצע פסוקי דזמרה.

מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה מט) שמי שאינו מתפלל מוסף עם הציבור, אין נוהגים שיאמר עמהם 'שמע ישראל' בקדושה של מוסף, וכן לא ב'שמע ישראל' שאומרים בשעת הוצאת ספר תורה ולא בשמע ישראל שאומרים ביום כיפור קטן.

וכשהציבור קורא קריאת שמע לאחר זמנה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ה תשובה ח) שאין צריך לקרוא עמהם, כיון שאין קוראים אותה משום מצות קריאת שמע אלא רק כדי להתפלל מתוך דברי תורה, ואינו נחשב שאינו רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים עם הציבור.

(19) אמנם לענין חיוב אמירת קדושה עם הציבור [המבואר ברמ"א לקמן סי' קכא ס"ב], כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' פט) שהוא מעיקר הדין ולא רק מנהג דרך ארץ. ובטעם החילוק שבין קריאת שמע לקדושה, כתב בשו"ת אגרות משה (שם). שקריאת שמע חיובה קבוע לאומרה פעמיים ביום ולא יותר, ולכן החיוב לאומרה עם הציבור אינו אלא משום דרך ארץ שלא יראה כאילו נמנע מלקבל עליו עול מלכות שמים, מה שאין כן אמירת קדושה שכל עיקר דינה הוא לקדש שם שמים עם הציבור, ועל כן חובה לאומרה מעיקר הדין אפילו מאה פעמים ביום.

ולענין אמירת י"ג מידות עם הציבור, כתב בשו"ת אגרות משה (שם)

הלכות קריאת שמע סימן סה

המשך מעמוד קודם

ולאחוז את הציציות בידיו כמו הציבור, כתב הא"א (בוטשאטש, מהדורת ס"ב) שאינו צריך, כיון שאין צריך שיראה כאומר עם הציבור את כל קריאת שמע אלא רק את הפסוק הראשון, ובו אין צריך לאחוז את הציציות.

(23) והאם צריך להניח ידיו על עיניו בפסוק הראשון כמו הציבור, כתבו בשו"ת הריב"ם שנייטוך (סי' ו') והכף החיים (ס"ק ז') והגר"ח קניבסקי (עוה"ר, כרך יב עמ' קסב-קסג) שיש להניח ידיו על עיניו יחד עם הציבור.

הלכות קריאת שמע סימן ע

המשך מעמוד 208

(50) ומי שהתחיל לאכול אף בחצי שעה קודם עלות השחר, כתב לקמן (סי' תרנב ס"ק ט') שכיון שפוסק משום תפילה, פוסק גם משום מצות נטילת לולב.

[משנ"ב ס"ק כד]

כתוף הַחֲצִי שְׁעָה שֶׁקֶדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים מִפְּסִיק מִיָּד.

(51) וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' פט ס"ה ד"ה צריך). אמנם, בשעה"צ לקמן (סי' רלח ס"ק כז) כתב שאף על פי שמדברי הפמ"ג משמע שצריך להפסיק מיד, דהיינו אף קודם שהגיע זמן קריאת שמע, מ"מ מדברי הראשונים נראה שלא כדבריו, אלא למרות שהתחיל באיסור, מ"מ אין חיוב להפסיק מיד, אלא רק כשיגיע זמן קריאת שמע.

[ביה"ל ד"ה ומה]

וְכִיִּסְקִי וְתִסְפְּתָה וְדָא מִתָּר קָדֶם עֲמוּדֵה־הַשָּׁחַר⁽⁵²⁾ וכו', וְלִדְיָא צָרִיךְ עֵינֵי כְּזָה וְכָכָה⁽⁵³⁾.

(52) אמנם במשנ"ב לקמן (סי' פט ס"ק לו') כתב בשם הפמ"ג, שדין ובורסקי וסעודה אסורים סמוך לשחרית כמו סמוך למנחה. וסמוך לתפילת מנחה, כתב לקמן (סי' רלב ס"ק ז') שאסור כבר חצי שעה קודם הזמן.

(53) אמנם, במשנ"ב לקמן (סי' פט ס"ק יז) כתב בשם הא"ר שגם בחצי שעה שקודם עלות השחר אסור לעשות מלאכה, אלא אם כן יאמר תחילה את ברכות השחר, ושם (ס"ק לז') הביא את הדעות החולקות בזה, וסיים שעל כל פנים טוב שיאמר תחילה את ברכות השחר.

ועדיין לא התפלל ערבית, הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני יום טוב וחול המועד ח"א קובץ ענינים עמ' שכח) שלא יפסיק כדי לקרוא קריאת שמע ולהתפלל, אלא ימשיך לטפל בחולים, שנחשב כעוסק במצוה כיון שמתעסק בעצם המצוה, ואף שכל עבודתו היא כדי להשתכר. דעת הגר"ז אויערבך (נשמת אברהם או"ח סי' לח ס"ק ו') לענין רופא או אחות וכדו' שעוסקים בטיפול בחולה, שאם החולה זקוק עכשיו לטיפולם, פטורים הם מקריאת שמע ותפילה ואסור להם להפסיק את הטיפול, ויתכן שלא יצאו ידי חובה אם התפללו כיון שפטורים, אך כשאין הטיפול נחוץ ברגע זה ויכולים להפסיק בלא טירחה, יפסיקו כדי לקרוא קריאת שמע ולהתפלל, ויחזרו לטיפולם.

ולענין שלוחי מצוה הפטורים מסוכה, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרמ ס"ז ד"ה שלוחי) בשם שו"ת כתב סופר (סי' קיט) שפטורים מסוכה דוקא כשהתעסקותם במצוה כולה לה' ואין להם בה הנאה לעצמם, אבל כשמקבלים שכר על זה ועיקר כוונתם להנאתם, אינם פטורים מהסוכה.

[משנ"ב ס"ק כב]

רֹצֵה לומר, שְׁמִתְנַרְא שְׁמָא אֵין הַשְּׁעִרְתָּ מְכַנֶּתֶת הַיֵּטֵב⁽⁴⁹⁾.

(49) אבל אם מפסיק משום שרוצה להחמיר על עצמו, כתב בביה"ל לקמן (סי' רלב ס"ב ד"ה ואם) שנקרא הדיוט, והביא שם שהגר"א חולק על זה וסובר שלא נקרא הדיוט.

[משנ"ב ס"ק כג]

וְלֹא מִהֵי שוֹם עֲצָה כֵּל זָמַן שְׁלֹא הִתְפַּלֵּל⁽⁵⁰⁾.

הלכות קריאת שמע סימן עא

המשך מעמוד קה

והכף החיים (ס"ק י') הוסיף שגם מים אחרונים יטול.

(6) וכן אם נקבע מועד ההלוויה ליום המחרת, כתב הגר"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' צא ס"ק כה אות ט') שכשהולכים קרובי המת לישון, חייבים הם בקריאת שמע ובברכת המפיל, משום שבמקרה כזה אין שייכים הטעמים שנאמרו בפטור אונן ממצוות.

(7) ובמקום שנוהגים שאין יוצאי חלציו של הנפטר הולכים אחרי מיטתו, או אבילים שמשום איזה סיבה אינם יוצאים ללוח, כתבו השדי חמד (מערכת אנינות אות כ ד"ה ועוד) והגשר החיים (שם אות א ס"ק ו' ואות ב ס"ק כא) שאנינותם מפסיקה מיד כשיוצאים המלווים ללויה והם אינם יוצאים עמהם.

(8) ואף שלענין אבילות מבואר בשו"ע (יו"ד סי' שעה ס"א) שרק כשגמרו להשליך את העפר מתחיל חיוב אבילות, כתב השערי תשובה (כאן ס"ק א) שמ"מ האנינות קלה יותר, ונפסקת מיד כשמתחילים להשליך את העפר. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קפז) ביאר שהשו"ע שכתב שרק כשגמרו להשליך את העפר מתחילה האבילות, כוונתו לענין חיובי

וכשנוסע בדרך המחייבת לומר תפילת הדרך, כתב הכל בו (הלכות אבילות עמ' 124, הובא בשש"כ פס"ד הע' עה) שנראה שיביר. מאידך, דעת הגר"ש דבליצקי (קונטרס תפילת הדרך סי') שפטור מתפילת הדרך.

[משנ"ב שם]

מִכָּל מְקוֹם צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו⁽⁵¹⁾ וכו', שְׁשׁוּב אֵינֻ מְטֹל עֲלֵיהֶם⁽⁵²⁾ וכו', מִתָּר לְהִתְפַּלֵּל וְחִיב⁽⁵³⁾ וכו', וְיִשְׁלִיכוּ הָעֶפֶר עָלָיו⁽⁵⁴⁾ וכו', וְיִקְרָא עוֹד הַפֶּעַם קְרִיאַת שְׁמַע⁽⁵⁵⁾.

(5) אמנם לענין חיובו בסוכה, הביא לקמן (סי' תרמ ס"ק לא) מחלוקת, שהפמ"ג הסתפק בזה והביכורי יעקב פטר, וכתב בשעה"צ שם (ס"ק מח) שהביכורי יעקב סובר שהוא הדין לענין נטילת ידיים כשרוצה לאכול פת. והטעם לחייב אונן בסוכה כתב בשעה"צ שם (ס"ק מז). שאפשר שאונן פטור ממצוות רק בשב ואל תעשה, ובסוכה עובר בקום ועשה כשאוכל מחוץ לסוכה.

וכן ליטול ידיו בשחרית או לאחר עשיית צרכיו, כתבו הערוך השלחן (סי' שמא ס"י) והגשר החיים (ח"א פ"ח אות ב ס"ק ז') שצריך ליטול.